

УДК 340.12

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.85.1.12>

ПРАВА СВІДОМИХ АНДРОЇДІВ: РАМКИ ТА ЕТИЧНІ ГІПОТЕТИЧНІ ДИЛЕМИ В КІБЕРСОЦІУМІ

Кравчук С.М.,

*старший викладач кафедри теорії права та конституціоналізму
Навчально-наукового інституту права,
психології та інноваційної освіти,*

*Національний університет «Львівська політехніка»,
присяжна Шевченківського районного суду м. Львова*

ORCID: 0000-0002-3485-1343

e-mail: lanpravot@gmail.com

Кравчук С.М. Права свідомих андроїдів: рамки та етичні гіпотетичні дилеми в кіберсоціумі.

З розвитком технологій та штучного інтелекту, питання прав свідомих андроїдів стає все більш актуальним. Уявлення про андроїдів, які мають свідомість, викликає численні етичні та юридичні питання, які потребують ретельного теоретичного аналізу. Стаття розглядає можливі правові рамки для свідомих андроїдів та етичні дилеми, які можуть виникнути в кіберсоціумі. Однією з головних етичних дилем є права андроїдів. Філософські підходи до цього питання різняться: деякі теорії стверджують, що права повинні надаватися лише живим істотам, тоді як інші вважають, що моральні зобов'язання можуть поширюватися і на штучні форми життя. Іншими важливими дилемами є гідність, відповідальність, екзистенційні ризики, безпека та контроль, ресурси та енергія, екологічні методи утилізації тощо.

Інтеграція свідомих андроїдів у суспільство може мати значний вплив на соціальні структури. Вони можуть виконувати різноманітні ролі, від домашніх помічників до медичних працівників. Це призведе до численних змін, наслідком яких будуть не лише численні реалізовані мрії людства, а й поява нових загроз. Важливо розробити нові й ефективні механізми правового регулювання та межі, щоб уникнути негативних наслідків. Нині не існує конкретних правових норм, які б регулювали права свідомих андроїдів. У більшості країн андроїди розглядаються як власність своїх творців. Однак, з розвитком технологій, необхідність у зміні законодавства стає все більш очевидною. Прямуючи до кібернетики людство ще нині здане взяти під контроль майбутній баланс інтересів для втримання рівноваги та реалізації власної мрії – мирного співіснування різних форм буття, в тому числі штучних та створених за її власним задумом.

Права свідомих андроїдів у кіберсоціумі є складним та багатограним питанням, яке потребує всебічного аналізу. Його етичні, юридичні, соціальні та технологічні аспекти взаємопов'язані та вимагають комплексного підходу. У майбутньому, з розвитком технологій, необхідність у визначенні прав андроїдів стане ще більш актуальною. Суспільство повинне готуватись до цих змін.

Ключові слова: права людини, права андроїдів, штучний інтелект, електронні особи, ефект моторошної долини, соціальна інтеграція, кіберсоціум, етичні принципи.

Kravchuk S.M. The rights of conscious androids: framework and ethical hypothetical dilemmas in a cyber society.

With the development of technology and artificial intelligence, the issue of the rights of conscious androids is becoming increasingly relevant. The notion of androids with consciousness raises numerous ethical and legal issues that require careful theoretical analysis. This article discusses possible legal frameworks for conscious androids and ethical dilemmas that may arise in cyber society. One of the main ethical dilemmas is the rights of androids. Philosophical approaches to this issue vary: some theories argue that rights should be granted only to living beings, while others believe that moral obligations can extend to artificial life forms. Other important dilemmas include dignity, responsibility, existential risks, security and control, resources and energy, ecological methods of disposal, etc.

The integration of conscious androids into society could have a significant impact on social structures. They can fulfill a variety of roles, from home assistants to medical professionals. This will lead to numerous changes, which will result not only in numerous realized dreams of humanity, but also in the emergence of new threats. It is important to develop new and effective legal mechanisms and boundaries to avoid negative consequences. Currently, there are no specific legal provisions that would regulate the rights of conscious androids. In most countries, androids are considered the property of their creators. However, with the development of technology, the need to change the law is becoming more and more apparent. As humanity moves towards cybernetics, it is still determined to take control of the future balance of interests to maintain equilibrium and realize its dream of peaceful coexistence of different forms of existence, including artificial ones and those created by its own design.

The rights of conscious androids in cyber society are a complex and multifaceted issue that requires a comprehensive analysis. Its ethical, legal, social and technological aspects are interrelated and require a comprehensive approach. In the future, with the development of technology, the need to define the rights of androids will become even more urgent. Society must prepare for these changes.

Key words: human rights, android rights, artificial intelligence, electronic persons, the uncanny valley effect, social integration, cyber society, ethical principles.

Постановка проблеми. З розвитком технологій штучного інтелекту (ШІ) та робототехніки, питання правового статусу свідомих машин, андроїдів стає все більш актуальним. Спробуємо відійти від сприйняття андроїда як об'єкта та проаналізуємо його можливість, в далекому (чи не зовсім) майбутньому, стати суб'єктом суспільних відносин. У зв'язку з цим, постануть правові та етичні аспекти їх соціалізації та надання відповідного обсягу прав андроїдам у суспільстві майбутнього. Так, етичне обґрунтування можливості надання прав андроїдам є одним з ключових питань, якщо андроїди будуть здатні до самонавчання та прийняття самостійних рішень. Чи ж повинні вони мати права, подібні до людських? Дослідження в галузі етики ШІ, роботи Ніка Бострома [1] та інших [2], вказують на необхідність розробки первинних теоретичних принципів для взаємодії з розумними машинами та побудови відповідного правового регулювання. Тому для забезпечення прав андроїдів, у зв'язку з їх вкрапленням у суспільство як особливих суб'єктів, необхідно створити відповідні правові основи та вибудувати межі. Це може включати потребу розробки нових законів, які визначатимуть статус андроїдів у суспільстві та низки первинних стандартів, які цьому передують. Наприклад, у Європейському Союзі вже ведуться дискусії щодо правового статусу «електронних осіб». Наприклад, Європейський парламент у 2017 році прийняв резолюцію, яка закликає до розробки правових норм для роботів та штучного інтелекту, включаючи можливість надання «електронної особистості» для найбільш розвинених роботів.

Важливо враховувати, що такі правові рамки повинні бути гнучкими та адаптивними до швидких технологічних змін. Своєю чергою впровадження прав андроїдів може мати значні соціальні наслідки. Безумовно це змінить структуру ринку праці, оскільки андроїди можуть виконувати багато завдань, які раніше виконували люди. Дослідження показують, що автоматизація може призвести до втрати робочих місць, але також створює нові можливості для суспільного розвитку загалом. Моральні дилеми, пов'язані з правами андроїдів, включають питання свідомості та емоцій. Чи повинні ми надавати права істотам, які не мають свідомості та не можуть відчувати емоції? Низка міжгалузевих та галузевих досліджень, скажімо в галузі філософії свідомості, такі як роботи Девіда Чалмерса, можуть сприяти розв'язанню багатьох питань та побудові відповідних правових моделей.

Мета дослідження. Метою дослідження є побудова певних логічних теоретико-правових конструкцій у контексті обсягу прав можливих свідомих андроїдів та етичних засад.

Стан опрацювання проблематики. Серед дослідників, які частково теоретично торкались подібної проблематики у своїх роботах, варто виділити таких авторів як Баранов О.А., Грабовська О., Каткова Т.Г., Костенко О.В., Ляховецький О.О., Мазіна О.О., Мукомела К.О., Некіт К.Г., Онищук І.І., Парамонова О.Ю., Радутний О.Є., Цьомра В., Шульга А.М. Проте викладеними питаннями, які пропонує дана стаття вони не займалися. Тому доцільно підкреслити існування невирішеної проблеми та актуальність теоретико-наукової спроби її вирішення.

Виклад основного матеріалу. Права андроїдів у техногенно розвиненому суспільстві майбутнього – це складне та багатогранне питання, яке потребує ретельних наукових досліджень, передусім теоретико-правових, обговорення та широкого дискурсу громадянського суспільства,

дискусії науковців різних галузей знань. Сучасне людство вибрало кібернетичний шлях розвитку цивілізації, у якому нові технології мають пріоритетне значення у системі цінностей. А ціннісні об'єкти здійснюють істотний вплив на систему цінностей людини загалом. Саме техногенний тип суспільства спонукає до постійної та стійкої зміни самої природи суспільства, яке використовує нові наукові досягнення для власного розвитку. Важливо знайти баланс між технологічним прогресом і етичними принципами, щоб забезпечити справедливе та гармонійне співіснування людей і андроїдів та основи правильно вибудованих правових принципів.

Дослідження Девіда Чалмерса були проривними та достатньо сміливими для свого часу. Вони можуть бути використані при побудові розкриття змісту питання щодо майбутніх прав андроїдів. Особливої уваги заслуговує його праця щодо важкості розуміння свідомості як такої та проблем пов'язаних з нею.

Викладемо кілька ключових аспектів. У чому ж полягає така «важкість проблем свідомості»? Чалмерс розрізняє «легкі» проблеми свідомості, які стосуються функціональних аспектів мозку, і «важку» проблему, яка полягає у поясненні суб'єктивного досвіду або квалія [3].

Це розрізнення, або саме такий поділ, може бути корисним при визначенні, чи можуть андроїди мати свідомість і, відповідно, права.

Цікавим видається й те, що філософ Кьорк Р. запропонував два мисленнєвих експерименти, два варіанти усвідомлення «філософських зомбі» та довів, що вони логічно можливі [4]. Він був одним з перших хто ввів поняття «зомбі» у філософський обіг. Якщо вони можливі концептуально, то, можливо, ці зомбі знайдуть сучасне втілення в андроїдах в часи кібернетичного прориву. Це допомагає досліджувати, чи можуть андроїди бути свідомими істотами або ж лише імітувати свідомість.

Сутність філософської концепції зомбі, або «аргумента зомбі» полягає у тому, що андроїди тільки зовні виглядають і діють як люди, але не мають свідомості.

Втім саме людина частіше надає машинам зі штучним інтелектом саме таку зовнішність, а не іншу. Цікавою у зв'язку з цим залишається гіпотеза «ефекту моторошної долини» (англ. uncanny valley), згідно з якою об'єкти, які виглядають або діють дуже схоже на людину, викликають неприязнь і огиду у людей-спостерігачів. Цей ефект був вперше описаний японським вченим Масахіро Морі у 1970 році [5, 6].

Проте, припускаю, що цей ефект є індивідуальним для кожної людини та залежить від рівня її розвитку та світосприйняття. Кожна людина має унікальний досвід, який формує сприйняття нею світу. Те, що одна людина може вважати моторошним, інша може сприймати як цікаве або навіть прекрасне. Наприклад, діти часто сприймають роботів і анімаційних персонажів з великим ентузіазмом, тоді як дорослі можуть відчувати дискомфорт. Можливо діти менш схильні до стереотипів і мають більш відкритий розум. Рівень розвитку людини, її освіта та культурний контекст також відіграють важливу роль у сприйнятті моторошної долини. Люди, які мають глибше розуміння технологій та робототехніки, можуть бути менш схильні до відчуття неприязні до людиноподібних роботів. Вони можуть бачити в них не загрозу, а можливість для розвитку та інновацій. Готовність бачити прекрасне чи потворне – індивідуальні. Сприйняття краси та потворності є суб'єктивними та залежать від особистих уподобань та досвіду. Люди, які готові бачити прекрасне у всьому, можуть сприймати людиноподібних роботів як витвір мистецтва, тоді як інші можуть бачити в них щось неприродне, моторошне. Це підтверджується дослідженнями, які показують, що емоційна реакція на андроїдів може значно варіюватися залежно від індивідуальних особливостей спостерігача.

Ефект моторошної долини є гіпотезою, яка базується на спостереженнях та опитуваннях, але не має однозначного наукового підтвердження. Дослідження в цій галузі продовжуються, і результати часто суперечливі. Деякі дослідження підтверджують існування цього ефекту, тоді як інші ставлять його під сумнів [7]. Це свідчить про те, що «моторошна долина» може бути складнішим і багатограннішим явищем, ніж вважалося раніше. Воно потребує подальших досліджень, щоб краще зрозуміти його природу та вплив на суспільство. Важливо враховувати індивідуальні особливості кожної людини при розробці та впровадженні нових технологій, щоб мінімізувати можливі негативні реакції. Загалом, створення андроїдів залишається актуальним і важливим запитом суспільства.

Чалмерсова робота поєднує аналітичну філософію з феноменологією. Це дозволяє глибше зрозуміти природу свідомості, її можливі прояви у штучних системах та є корисним для розробки етичних та правових рамок для андроїдів.

Дослідження Чалмерса [3] можуть надати теоретичну основу для розуміння, чи можуть андроїди мати права, подібні до людських, і як ці права можуть бути реалізовані у правовій системі майбутнього. Феноменологія (нім. *Phänomenologie* – «вчення про феномени», зокрема свідомість) дозволяє розглянути майбутніх свідомих андроїдів як коло суб'єктів з унікальним досвідом. Чи зможуть вони мати свою волю та власний інтерес?

Питання про те, чи можуть андроїди мати свободу волі, є складним і багатогранним. Воно охоплює філософські, етичні та технічні аспекти, які мають бути враховані при побудові певних теоретико-правових конструкцій та встановленні меж.

Свобода волі традиційно розглядається як здатність робити вибір, який не є повністю детермінованим попередніми подіями або законами природи.

У філософії існують різні підходи до цього питання.

Згідно з детермінізмом, всі події, включаючи людські дії, визначені попередніми подіями та законами природи. З цієї точки зору свобода волі є ілюзією.

Інкомпатибілізм визначає свободу волі як несумісне з детермінізмом поняття. Якщо світ детермінований, то свободи волі не існує.

Компатибілізм говорить про свободу волі як про поняття яке може співіснувати з детермінізмом. Люди можуть бути вільними, навіть якщо їхні дії детерміновані.

Для андроїдів, які працюють на основі алгоритмів та програмного забезпечення, питання свободи волі стає ще складнішим. Навіть якщо андроїди можуть приймати рішення на основі складних алгоритмів, ці рішення все одно будуть обмежені програмуванням та даними, на яких вони базуються. А це – «праця рук людини», тобто її інтелекту, яка своєю чергою має певний обсяг сучасної правової охорони (інтелектуальна власність). Виникає суперечність та постає питання можливості «побудови етики в етиці» у зв'язку з алгоритмічними межами.

Не можна заперечити наявності алгоритмічної детермінації. Рішення андроїдів визначаються алгоритмами, які створені, як вже зазначено, людьми. Це означає, що їхні дії детерміновані програмним забезпеченням.

Так само безапеляційним фактом залишається моделювання свідомості андроїдів. Навіть якщо вони можуть імітувати людську поведінку, це не означає, що вони мають свідомість або свободу волі в людському розумінні.

Існують також інші теорії, які намагаються пояснити свідомість, такі як теорія інтегрованої інформації (ІІТ) та теорія глобального робочого простору (GWT). Ці теорії нині можуть бути використані для розробки моделей штучного інтелекту, які імітують деякі аспекти свідомості.

Створення моделей андроїдів, які імітують структуру та функції людського мозку, може допомогти у розумінні та відтворенні свідомості. Це включає використання нейроморфних чіпів та інших технологій, які імітують роботу нейронів.

Нині, з технічної точки зору, андроїди не можуть мати свободу волі у тому ж сенсі, що й люди. Їхні дії та рішення визначаються алгоритмами та програмуванням, що робить їх детермінованими. Однак, це питання залишається відкритим для подальших досліджень у галузі філософії, етики, права та безпосередньо технологій.

Для теоретико-правової дискусії можна навести перелік прав, який дає широкі можливості для наукових роздумів. Першою чергою – право на самовизначення. Чи можуть андроїди мати право на самовизначення, тобто можливість вибирати свою мету та напрямок діяльності? Це питання беззаперечно завжди буде пов'язане з їхньою автономією та здатністю до самонавчання. Другою чергою – право на захист від дискримінації. Як уникнути дискримінації андроїдів на основі їхнього статусу як штучних істот? Це може включати розробку антидискримінаційних законів, заснованих на принципі рівності, які захищатимуть андроїдів від несправедливого поводження, передусім людини та інших андроїдів. Третьою чергою – право на освіту та розвиток. Чи повинні андроїди мати доступ до освіти та можливостей для розвитку своїх навичок? Це питання стосується їхньої здатності до самовдосконалення та адаптації до нових умов. А також воно завжди буде залежати від алгоритмічної детермінації. Четвертою чергою – право на власність. Чи можуть андроїди володіти майном або мати фінансові ресурси? Виникає питання майна андроїда і чи є ним його складові частини? Чи вважати такі частини органами, подібно до людських? Який порядок набуття замінних частин і чийм коштом? Ці питання тісно пов'язані з економічною незалежністю та здатністю до самозабезпечення. Проте ще більше проблем виникає з питанням інтелектуальної власності. Чи ж надавати їм такі права?

Суспільство у якому будуть існувати поряд з людиною свідомі андроїди, характеризуватиметься складністю відносин: будуть наявні різні рівні розвитку свідомостей різних суб'єктів. У зв'язку з цим, неминучими будуть конфлікти та спірні ситуації, які потребуватимуть спеціальних знань. Тому п'ятою чергою виникне потреба в того ж андроїда (суб'єктивне право) на відповідну правову допомогу. Андроїди повинні будуть отримати доступ до правової допомоги та можливість захищати свої права в суді (суд людини та суд інтелектуальних інформаційних систем з ШІ). Це питання буде залежним від їхньої здатності до правового захисту та участі у правовій системі.

Впровадження андроїдів може істотно вплинути на навколишнє природне середовище. Проблемні питання стосуються й екологічної стійкості та впливу виробництва та утилізації андроїдів на наявну природу, на форми сучасного життя та довкілля загалом. Впровадження андроїдів може мати як позитивний, так і негативний вплив на екологію. Розглянемо кілька ключових аспектів. Позитивний вплив: а) енергоефективність: сучасні андроїди можуть бути розроблені з урахуванням енергоефективності, що зменшує споживання енергії та викиди вуглецю;

б) оптимізація ресурсів: андроїди можуть допомагати в оптимізації використання ресурсів, наприклад, у сільському господарстві, що зменшує витрати води та добрив;

в) переробка та утилізація: використання андроїдів у процесах переробки та утилізації відходів може підвищити ефективність цих процесів та зменшити негативний вплив на довкілля;

Негативний вплив: а) виробництво андроїдів вимагає значних ресурсів, включаючи рідкісні метали та енергію (може призвести до збільшення викидів вуглецю та інших забруднень);

б) електронні відходи: з часом андроїди стають застарілими, що створює проблему електронних відходів (неправильна утилізація таких відходів може призвести до забруднення довкілля);

в) споживання енергії: андроїди можуть бути енергоефективними, але їх масове використання все одно потребує значної кількості енергії, що може збільшити навантаження на енергетичні системи.

Важливо розробляти й впроваджувати технології, які мінімізують негативний вплив та максимізують позитивний. Це включає використання екологічно чистих матеріалів, підвищення енергоефективності та розробку ефективних методів утилізації.

Нині існують певні стандарти та рекомендації, спрямовані на зменшення негативного впливу технологій, включаючи андроїдів, на довкілля. Особлива потреба існує в розробці наступних уніфікованих міжнародних стандартів:

а) стандарти екологічного дизайну (передбачають використання матеріалів, які легко переробляються, а також зменшення використання рідкісних і токсичних матеріалів у виробництві андроїдів);

б) стандарти енергоефективності (розробка енергоефективних систем, які зменшують споживання енергії під час роботи андроїдів, включаючи використання енергоефективних процесорів та оптимізацію програмного забезпечення);

в) стандарти утилізації та переробки електронних відходів (спрямовані на забезпечення безпечного та ефективного перероблення компонентів андроїдів після завершення їхнього життєвого циклу);

г) зменшення вуглецевого сліду виробництва та експлуатації андроїдів (цей стандарт включає використання відновлюваних джерел енергії та зменшення викидів парникових газів);

До наявних міжнародних стандартів належать ISO 14001, які встановлюють вимоги до систем екологічного менеджменту. Ці стандарти допомагають організаціям мінімізувати негативний вплив на довкілля.

Нині наявна екологічна сертифікація. Програми екологічної сертифікації, такі як Energy Star та EPEAT, оцінюють продукти на відповідність екологічним стандартам та сприяють використанню екологічно чистих технологій.

Впровадження рекомендованих стандартів та дотримання наявних, виконання рекомендацій допомагає зменшити негативний вплив андроїдів на довкілля та сприяє сталому розвитку. Важливо, щоб виробники та користувачі андроїдів дотримувалися цих стандартів для забезпечення екологічної стійкості.

З розвитком нових технологій та їх наслідком – виробництвом андроїдів, – постають питання їх соціальної інтеграції та взаємодії з різними групами живої природи. Проте первинно виникає потреба забезпечення гармонійного співіснування людей та андроїдів в кіберсоціумі, який передбачає інтеграцію кібернетичних технологій та штучного інтелекту в соціальну структуру, де

взаємодіють на різних рівнях люди та андроїди. Без належного правового регулювання ці проблеми не вирішити. Працювати над цим потрібно заздалегідь. Це питання тісно переплітається з питанням змін у суспільних нормах та етиці. Моральні, культурні та юридичні цінності доведеться переглянути.

Поширення андроїдів не завжди може бути безпечним для суспільства. Як забезпечити безпеку використання андроїдів та запобігти можливим загрозам? Це питання стосується розробки систем моніторингу, органів контролю та належного правового регулювання.

Порушені проблеми стосуються співпраці між країнами щодо всіх означених аспектів, які повинні стати частинною міжнародних норм. Отже, право держав з цього приводу повинне бути гармонізоване з ними. Держави повинні прийти до потреби уніфікованого правотворення. Постає питання узгодженого правового регулювання прав андроїдів на міжнародному рівні та виваженого консеквентного та системного підходу до них для безпечної взаємодії.

Проведені дослідження дозволяють виділити також низку загальних ключових аспектів, пов'язаних з етикою та теоретико-правовими принципами (керівні ідеї, засади), які стосуються створення свідомих машин і наших взаємодій з ними. Людство зобов'язане замислитись над цими взаємодіями. Об'єктивуємо декотрі з них.

1. Право та гідність – безумовно одне з основних етичних питань. Воно включає визнання їхніх прав на існування, свободу та захист від надмірної експлуатації, яка сприяє швидкому зносу та передчасній утилізації.

З іншого боку необхідно буде врахувати ставлення андроїдів до людей. Важливо розробити етичні принципи та правові рамки для гармонійної взаємодії систем між собою.

2. Прозорість та відповідальність – людина повинна забезпечити прозорість у розробці й використанні свідомих машин. Це включає відкритий доступ до алгоритмів та даних, які використовуються для їх створення, а також відповідальність розробників за можливі наслідки їх істотних помилок.

3. Упередженість та дискримінація – алгоритми, на яких базуються свідомі машини, можуть містити упередження, що може призвести до дискримінації або несправедливого поводження з певними групами людей чи іншими андроїдами.

4. Вплив на ринок праці – автоматизація та впровадження свідомих машин можуть призвести до значних змін на ринку праці, включаючи втрату робочих місць та зміну вимог до кваліфікації працівників [8]. Це може мати соціальні та економічні наслідки, які потребують уваги.

5. Безпека та контроль – необхідно розробити механізми контролю та безпеки, щоб запобігти можливим загрозам з боку свідомих машин для людства. Це включає створення нових державних (органи влади), громадських (організації), а також технічних систем, які можуть запобігти небезпечним діям або поведінці.

6. Екзистенційні ризики – створення свідомих машин повинне відбуватися з врахуванням всіх можливих сценаріїв (прогнозування), в яких свідомі машини можуть стати загрозою для людства, та супроводжуватися розробкою стратегій для їх запобігання [9]. Свідомі машини можуть стати загрозою для людства, якщо вони вийдуть з-під контролю або почнуть діяти всупереч людським інтересам [10]. Це може включати сценарії, де машини приймають рішення, які можуть бути небезпечними чи шкідливими для людей або ж інших інтелектуальних систем.

7. Етичні принципи. Існує низка різних етичних принципів, які рекомендується застосувати при створенні свідомих машин, зокрема такі як принцип справедливості, автономії та благодійності. Ці принципи важливо враховувати не лише при розробці, а й під час використання андроїдів.

8. Міжнародні стандарти. Базовим питанням є розробка міжнародних стандартів та рекомендацій для створення свідомих інтелектуальних систем. Воно включає співпрацю між країнами та організаціями для забезпечення етичного використання технологій.

Висновки. Отже, етичні обмеження є принциповими для створення свідомих машин. Характер їх важливості потребує ретельного галузевого наукового обговорення та мультидисциплінарного підходу, вивчення, аналізу та впровадження. Важливо забезпечити баланс між технологічним прогресом, етичними принципами та розвитком правової системи та системи права, щоб уникнути можливих негативних наслідків для людини.

Розвиток свідомих машин має великий потенціал, але також несе значні ризики. Важливо підходити до цього питання з обережністю, враховуючи етичні, безпекові та соціальні аспекти. На-

лежне правове регулювання та нинішні науково-теоретичні розробки допоможуть забезпечити безпечне та етичне використання технологій у кіберсоціумі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Bostrom N. *Superintelligence: Paths, Dangers, Strategies*. Oxford : Oxford University Press, 2014. 328 p.
2. Brynjolfsson E., McAfee A. *The Second Machine Age: Work, Progress, and Prosperity in a Time of Brilliant Technologies*. NY: W.W. Norton & Company. 2014. URL: https://www.academia.edu/6595820/Erik_Brynjolfsson_and_Andrew_McAfee_The_Second_Machine_Age_Work_Progress_and_Prosperty_in_a_Time_of_Brilliant_Technologies_review_ (дата звернення: 02.10.2024).
3. Chalmers David J. *In search of a theory of conscious experience*. Oxford: Oxford University Press, 1995. P. 433. URL: https://personal.lse.ac.uk/ROBERT49/teaching/ph103/pdf/Chalmers_The_Conscious_Mind.pdf (дата звернення: 02.10.2024).
4. Kirk R. *Zombies v. Materialists*. *Proceedings of the Aristotelian Society*. 1974. Vol. 48. P. 135–163.
5. Ефект моторошної долини: чи потрібно робити роботів схожими на людей. *Techtoday*: веб-сайт. URL: <https://techtoday.in.ua/news/efekt-motorosnoyi-dolyny-chy-potribno-robyty-robotiv-shozhymu-na-lyudej-118087.html> (дата звернення: 02.10.2024).
6. How the Uncanny Valley Works. *HowStuffWorks*: веб-сайт. URL: <https://science.howstuffworks.com/science-vs-myth/unexplained-phenomena/uncanny-valley.htm> (дата звернення: 02.10.2024).
7. Дрозд Ш. Чому роботи з людським обличчям нас лякають? Розповідаємо про ефект моторошної долини. *BIT.UA*: веб-сайт. URL: <https://bit.ua/2021/04/roboty-z-lyudskym-oblychchiam/> (дата звернення: 02.10.2024).
8. Гайворонська Б. Триумф та загрози штучного інтелекту – як нейромережі впливають на наше життя і як вони законодавчо регулюються. *Cityhorst.ua*: веб-сайт. URL: <https://cityhost.ua/uk/blog/triumf-ta-zagrozi-shtuchnogo-intelektu-yak-neuromerezhi-vplivayut-na-nashe-zhittya-i-yak-se-zakonodavcho-regulyu-tsya.html> (дата звернення: 02.10.2024).
9. Онищук І.І. Правове регулювання технологій штучного інтелекту: теоретико-прикладні та етичні засади. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2020. № 3. С. 50–57.
10. Смерека Є. Що таке загальний штучний інтелект. *Mind* : веб-сайт. URL: <https://mind.ua/publications/20273421-shcho-take-zagalnij-shtuchnij-intelekt> (дата звернення: 02.10.2024).